

NEKATERI ELEMENTI PERCEPCIJ LENDAVČANOV O SOSEDNJI MADŽARSKI

(prikaz delnih raziskovalnih izsledkov)¹

Renata Mejak

Med poglavitne cilje raziskave Medetnični odnosi in narodna identiteta v mestu Lendava, je uvrščeno tudi spoznavanje percepcij (stališč, pogledov, spoznanj, predstav) o sosednji državi Madžarski in o njenih prebivalcih. Percepcije o lastnem narodu in o narodni manjšini predstavljajo eno najpomembnejših vprašanj sožitja na narodnostno mešanih območjih. V krajih kjer so različne etnije v medsebojnem stiku skozi stoletja, se oblikujejo etnična stališča že v zgodnjem otroštvu, v družini. Visoko stopnjo podobnosti nacionalnih stereotipov, kot elementov kognitivne strukture nacionalnih stališč otrok in staršev, so ugotovljale starejše in tudi novejšje raziskave.²

V raziskavi smo se osredotočili na aktualne poglede anketiranih (jeseni 1991) na sosednjo državo in njene ljudi. Zaradi obsežnega in zahtevnega vprašalnika smo se izognili preučevanju dinamike percepcij skozi različna življenjska obdobja anketiranih. Zanimali so nas predvsem aktualni pogledi na Madžarsko, ki pa so kljub videzu trenutnosti, nastajali skozi daljše življenjsko obdobje (starost naših anketirancev se je gibala od 18-70 let) in se napajali iz različnih virov. V skladu z osebnim razvojem in z družbenimi spremembami se je slika o Madžarski in njenih prebivalcih dopolnjevala in se tudi spreminjala.

Živahni čezmejni stiki Lendavčanov s sosednjo državo in svoboden pretok informacij, so poglobili in razširili prejšnja skromna spoznanja o političnem, gospodarskem in kulturnem dogajanju na Madžarskem. Temeljite demokratične spremembe po letu 1990 na Madžarskem so v zavesti obmejnega prebivalstva Lendave, omogočile oblikovanje nove podobe o sosednji Madžarski.

Zapletenemu svetu percepcij o sosednji državi (ki je nastajalo v daljšem časovnem obdobju, v interakciji neposrednih in posrednih dejavnikov v zaveti anketiranih), smo se približali s skupino vprašanj, zajetih v naslednja tematska področja:

- pomen posameznih virov pri oblikovanju pogledov na sosednjo državo in na njene ljudi,
- informiranost anketiranih o najpomembnejših momentih madžarske preteklosti,
- primerjava Madžarske in Slovenije na nekaterih pomembnih področjih družbenega življenja,
- zapažanja anketiranih o sorodnosti oziroma razlikah na obeh straneh meje,

¹ Raziskavo je opravila skupina raziskovalcev Inštituta za narodnostna vprašanja v Ljubljani, pod vodstvom prof. dr. Albine Nečak Lük, leta 1991. V raziskavi je sodelovalo 678 polnoletnih namenoma zbranih prebivalcev Lendave.

² Kot primera navajam: Horowitz, E. J. and Horowitz R. E. Development of social studies in Children Sociometry, 1938, Djuro Djurič, Psihološka struktura etničnih stavova mladih, Novi Sad 1980. Hoffmann Marta-Lendvay Judit, A nemzetkepek vizsgalatanak elmeleti es modsztertani problemjai, Budapest 1986.

- miselna bližina ali oddaljenosti od etničnih skupnosti v ožjem in širšem okolju Lendave.

Odgovori na vprašanje, ki so konkretizirala navedena tematska področja, so od anketiranih zahtevala določen miselni napor in aktiviranje nekaterih temeljnih znanj o sosednji državi (njeni zgodovini, kulturi, politiki, itd.).

Pričujoči prispevek artikulira le prva dva tematska področja, t.j. vire, ki oblikujejo podobo Madžarske in poznavanje elementov madžarske zgodovine kot bistvene sestavne podobe o Madžarski.

1. Pomen posameznih virov pri oblikovanju pogleda na sosednjo Madžarsko in njene ljudi

Pri spoprijemanju z vprašanji percepcije Madžarske pri prebivalcih Lendave, smo želeli v prvi vrsti spoznati vire iz katerih nastaja podoba o sosednji Madžarski, hkrati pa tudi razkriti težo in pomen posameznih virov pri profiliranju informiranosti o sosednji Madžarski in o njenih ljudeh. Ne glede na dejstvo, da percepcije o Madžarski oblikuje splet različnih formalnih in neformalnih vezi, osebnih in institucionalnih povezav, interakcije političnih, kulturnih in socialnih vplivov, kakor tudi osebnost posameznika (starost, spol, izobrazba, narodnostna pripadnost, itd.), smo v vprašalniku razčlenili in ločeno prikazali posamezne dejavnike, ki lahko pomembno vplivajo na oblikovanje percepcije o Madžarski.

Naše respondente smo zaprosili, da ocenijo pomen posameznih virov (njihovo oceno izražajo točke od 1-10, kjer ima 1 najmanjši, 10 pa največji pomen) pri oblikovanju njihovega pogleda na Madžarsko. Na tej osnovi smo dobili naslednje rezultate:

Tabela 1: Rangiranje pomena posameznih virov po narodnostni pripadnosti.

ocena posameznih virov	Slovenci (povp.)	Madžari (povp.)	drugi (povp.)	skupaj (povp.)
- osebne izkušnje	6,4	7,2	6,3	6,6
- šola	5,2	6,5	4,3	5,5
- knjige (slovenske)	4,7	4,8	4,1	4,7
- knjige (madžarske)	4,5	6,6	3,3	5,0
- radio (slov. oddaje)	5,4	5,4	5,1	5,4
- radio (madž. oddaje)	4,8	6,9	3,5	5,3
- TV (slov. oddaje)	5,6	5,5	5,7	5,6
- TV (madž. oddaje)	4,8	7,0	3,6	5,4
- časopisi, revije (slov.)	5,4	5,3	5,6	5,4
- časopisi, revije (madž.)	4,5	6,7	3,2	4,5
- delovanje madžarske narodnostne skupnosti	5,7	6,2	4,5	5,7
- pripovedovanje drugih	5,5	5,6	5,6	5,5
- kulturne prireditve, gostovanja	5,7	6,4	5,2	5,9
- predavanja, strokovni posveti	4,7	5,5	3,8	4,8

(V tabeli so prikazane povprečne vrednosti.)

Znotraj posameznih narodnostnih skupin se je na podlagi doseženega števila točk, izoblikoval naslednji vrstni red o pomenu posameznih virov za oblikovanje pogledov na sosednjo Madžarsko:

Tabela 2: Etnična pripadnost in razvrstitev posameznih virov po pomenu.

SLOVENC	število točk (povp.)
1. osebne izkušnje	6,4
2. delovanje madžarske narodnostne skupnosti	5,7
kultume prireditve, gostovanja	5,7
3. TV (slovenske oddaje)	5,6
4. pripovedovanje drugih	5,5
5. časopisi revije (slovenski)	5,4
radio (slovenske oddaje)	5,4
6. šola	5,2
7. knjige (slovenske)	4,8
radio (Madžarske oddaje)	4,8
TV (madžarske oddaje)	4,8
8. predavanja, strokovni posveti	4,7
9. Knjige (madžarske)	4,5
časopisi in revije	4,5
MADŽARI	število točk (povp.)
1. osebne izkušnje	7,2
2. TV (madžarske oddaje)	7,0
3. radio (madžarske oddaje)	6,9
4. časopisi, revije (madžarski)	6,7
5. Knjige (madžarske)	6,6
6. šola	6,5
7. kultume prireditve	6,4
8. delovanje madžarske narodnostne skupnosti	6,2
9. pripovedovanje drugih	5,6
10. TV (slovenske oddaje)	5,5
predavanja, strokovni posveti	5,5
11. radio (slovenske oddaje)	5,4
12. časopisi, revije (slovenski)	5,3
13. knjige (slovenske)	4,8
»DRUGI«	število točk (povpr.)
1. osebne izkušnje	6,3
2. TV (slovenske oddaje)	5,7
3. pripovedovanje drugih, časopisi revije (slovenski)	5,6
časopisi, revije (slovenski)	5,6
4. kulturne prireditve, gostovanja	5,2
5. radio (slovenske oddaje)	5,1
6. delovanje madžarske narodnostne skupnosti	4,5
7. šola	4,3
8. knjige (slovenske)	4,1
9. predavanja, strokovni posveti	3,8
10. TV (madžarske oddaje)	3,6
11. radio (madžarske oddaje)	3,5
12. knjige (madžarske)	3,3
13. časopisi, revije (madžarski)	3,2

Razvrstitev posameznih virov po njihovem pomenu za oblikovanje podobe o Madžarski z vidika etnične pripadnosti respondentov izkazuje nekatere značilnosti, in sicer:

1. Trdno prvo mesto pri oblikovanju pogleda na sosednjo Madžarsko in njene prebivalce, pripada osebnim izkušnjam, in sicer tako pri Slovencih, Madžarih in pri »drugih«. To pomeni, da imajo pri oblikovanju pogleda na sosednjo Madžarsko in njene ljudi, ne glede na etnično pripadnost anketiranih, najpomembnejšo vlogo samostojno pridobljene izkušnje in neposredni stiki z življenjem v sosedstvu.

Osebnе izkušnje pri nastajanju podobe o Madžarski so najvišje vrednotili Madžari (7,2), ki v primerjavi s Slovenci in »drugimi«, najpogosteje potujejo čez mejo. Nekoliko manj točk so namenili osebnim izkušnjam Slovenci (6,4), najmanj pa skupina »drugih« (6,3), ki zaostaja po številu obiskov Madžarske.

2. Razponi med najvišje in najnižje vrednotenimi viri se razlikujejo po etnični pripadnosti. Pri Slovencih je razlika od najvišje točkovanega vira (osebne izkušnje) do najnižje ocenjenega vira (madžarske knjige, revije, časopisi) 1,9 točk. To pomeni, da ni posebno velikih odstopanj glede pomena posameznih virov za oblikovanje pogleda na sosednjo Madžarsko. Pomen posameznih virov je zlasti v osrednjem delu lestvice, zaradi majhnih razlik dokaj izenačen.

Večjo razliko glede pomena posameznih virov lahko ugotovimo pri anketiranih Madžarih (2,4), kjer najvišje mesto pripada osebnim izkušnjam, najnižje pa slovenskim knjigam.

Pri skupini »drugi« so razlike med najvišje (osebne izkušnje) in najnižje (madžarske knjige, revije, časopisi) vrednotenimi viri že znatne (3,1 točk).

Kljub nekaterim razlikam v številu točk, kot skupna značilnost pri vseh treh etničnih skupinah nastopa dejstvo, da so anketirani najmanjše število točk pri oblikovanju percepcij na sosednjo državo, dodelile knjigam, časopisom in revijam, ki so pisane v drugem (nematernem) jeziku anketirancev.

Zaradi skromnega poznavanja madžarskega jezika (na anketno vprašanje o razumevanju teksta v madžarskem jeziku, je 44,4 % anketiranih iz skupine »drugi« odgovorilo, da teksta ne razume) so anketiranci iz skupine »drugi« najnižje vrednotili madžarske knjige, časopise in revije. Ob tem pa so dokaj visoko (5,6 točk) vrednotili pomen slovenskih knjig, revij in časopisov pri oblikovanju pogleda na sosednjo Madžarsko. Predvidevamo, da je tudi v tem primeru imel odločilno vlogo jezikovni faktor. (V raziskavi zbrani podatki kažejo, da le 1,1 % pripadnikov skupine »drugi«, ne razume teksta v slovenskem jeziku). Madžarskim pisnim virom (časopisom, revijam, knjigam) so nekoliko večji pomen pripisali Slovenci (ocena 4,5 točk), ki bolje obvladujejo madžarski jezik kot pripadniki skupine »drugi« (madžarski tekst ne razume le 16,7 % anketiranih Slovencev).

Med anketiranimi Madžari ni nobenega, ki slovenskega teksta ne bi razumel. Zato so slovenskim virom (zlasti časopisom in revijam) prisodili, v primerjavi s Slovenci in »drugimi« višje število točk (5,3 za slovenske revije in časopise, 4,8 za slovenske knjige).

3. Iz tabele 1 je razvidno, da so anketiranci televiziji prisodili visoko mesto pri oblikovanju pogledov na sosednjo Madžarsko. Zlasti Madžari so TV oddaje v madžarskem

jeziku visoko uvrstili (7,0 točk), in sicer na drugo najpomembnejše mesto, takoj za osebnimi izkušnjami. Slovenci in »drugi« so visoko uvrstili slovenske TV oddaje (5,6 točk Slovenci, 5,7 točk »drugi«), manj točk pa so prisodili (predvidevamo, da zaradi jezikovnih ovir) madžarskim TV oddajam).

V Lendavi in njeni okolici je mogoče spremljati I. in II. program nacionalne TV iz Budimpešte. V zadnjem času pa tudi madžarski satelitski program (Duna TV), namenjen Madžarom po svetu. Madžarske in dvojezične TV programe pripravlja že od leta 1978 tudi TV Ljubljana (Hidak-Mostovi).³

Na podlagi zbranih podatkov lahko sklepamo, da anketiranci vseh etničnih skupin, zajetih v raziskavo, večji pomen prepisujejo video in avdio kulturi kot pisni kulturi, ki ima po naših podatkih skromnejšo vlogo pri oblikovanju percepcij o sosednji Madžarski in njenih ljudeh.

Predavanja in strokovni posveti s tematiko o Madžarski (njenem gospodarstvu, političnem razvoju, kulturi, itd.) so pri vseh respondentih, ne glede na etnično pripadnost, pridobila le manjše število točk. Tovrstna dejavnost je bila v Lendavi v preteklih letih le priložnostno organizirana (nekajkrat na leto) z omejenim številom udeležencev. Zato je razumljivo, da v času izvedbe raziskave še ni imelo pomembnejše vloge pri oblikovanju pogleda na sosednjo Madžarsko.

4. Posebne izkušnje, t.j. pripovedovanje drugih o Madžarski imajo približno enako število točk pri vseh treh etničnih skupinah (pri Slovencih 5,5, pri Madžarih 5,6 in pri »drugih« 5,6 točk).

5. Šoli kot oblikovalki percepcij o Madžarski so anketiranci glede na etnično pripadnost namenili različno mesto. Največ točk (6,5) so šoli prisodili anketirani Madžari, manj Slovenci (5,2) in najmanj pripadniki skupine »drugi« (4,3), ki so se pretežno šolali zunaj na narodnostnega mešanega območja v Prekmurju.

Iz podatkov lahko razberemo, da so šolo anketiranci dokaj dobro ocenili, vendar pa je po pomenu, pri vseh etničnih skupinah, uvrščena za množičnimi občili (RTV, časopisi, revije).

6. Madžarski samoupravni narodni skupnosti (v nadaljnjem besedilu MSNS) prepisujejo vsi anketiranci pomembno mesto. Slovenci so delovanje MSNS ocenili dokaj visoko (5,6 točk), Madžari še nekoliko višje (6,2 točki). Nižje so po pomenu MSNS uvrstili anketiranci iz skupine »drugi«, ki so zaradi jezikovnih težav manj informirani o dejavnosti skupnosti (4,4 točk).

Delovanje MSNS je prvenstveno usmerjeno v organiziranje političnega, kulturnega in gospodarskega življenja Madžarov v Prekmurju. Hkrati pa MSNS skrbi tudi za povezovanje madžarske narodne manjšine v Prekmurju z narodno matico.⁴

MNSN se je uveljavila v Lendavi in njeni okolici z nekaterimi odmevnimi kulturnimi manifestacijami, ki so razširila in poglobila spoznanja Lendavčanov o sosednji Madžarski.

³ Podrobneje je javna občila na narodnostno mešanem območju Ledave prikazala Katarina Munda Hirnök v Razpravah in gradivu, št. 28, letnik 1993.

⁴ Naloge in delokrog MSNS so opisane v dokumentu A Muravidéki Magyar Nemzeti Öngazgatási Közösség megalapításáról és tevékenységéről szóló statutaris határozat módosítása, iz leta 1990.

2. Poznavanje madžarskih nacionalnih praznikov

Vprašanje o povezovanju madžarskih nacionalnih praznikov smo zastavili z namenom, da bi zbrali nekatere osnovne podatke, iz katerih bi lahko sklepali:

- ali so v percepcijah Lendavčanov o Madžarski prisotni nekateri najpomembnejši momenti madžarske preteklosti,

- ali pa se percepcije o Madžarski nahajajo v zgodovinsko praznem prostoru, ki se napajajo pretežno iz trenutnih vtisov, (kot so pogosta potovanja na Madžarsko in vsakdanje življenje v narodnostno mešanem okolju).

Vprašanje o poznavanju madžarskih nacionalnih praznikov se razlikuje od večine ostalih vprašanj raziskave, ki pretežno pristopajo k anketiranim z afektivnega in vrednostnega vidika in na tej podlagi raziskujejo njihove refleksije, percepcije in stališča do lastne etnije in do etnične skupnosti, s katera živijo v stiku.

Vprašanje je bilo zastavljeno anketiranim v odprti obliki in je poskušalo zajeti kognitivno dimenzijo percepcij anketiranih o madžarski preteklosti in sedanosti. Odgovor na vprašanje o madžarskih nacionalnih praznikih je zahteval od anketiranih nekaj elementarnega znanja o madžarski zgodovini in kulturi.

Madžarski nacionalni prazniki so utemeljeni na najpomembnejših in najbolj prelo-mnih dogodkih tisočletne zgodovine madžarskega naroda, hkrati pa so tesno povezani z delovanjem najvidnejših madžarskih politikov in kulturnikov, soustvarjalcev madžarske zgodovine.

Na vprašanje o madžarskih nacionalnih praznikih so možni naslednji pravilni odgo-vori:

1. 15. marec, tradicionalni madžarski praznik, ki obeležuje obletnico madžarske re-volucije (leta 1848), in pomeni vstajo proti večstoletni vladavini Habsburžanov na Madžarskem. Ta dan in dogodki v letu 1848 so tesno povezani z imenom in delovanjem največjega madžarskega pesnika Petöfi Sándorja. Njegove pesmi (zlasti pesem o 15. marcu) so obvezna sestavina osnovno šolskih programov na Madžarskem in v dvojezi-čnih šolah v Prekmurju.

V Lendavi ima praznovanje 15. marca večdesetletno tradicijo. Madžarska narodna skupnost je v krajih kjer prebivajo Madžari organizirala proslave ob 15. marcu še v času, ko na Madžarskem (v obdobju enopartijskega sistema) ta dan še ni bil priznan državni praznik in dela prost dan. Marčno zgodovinsko dogajanje na Madžarskem je tesno povezano tudi z Lajosom Kossuthom, vodjem takrat oklicane madžarske republi-ke. Njegov spomin ohranjajo razširjene ponarodele pesmi, ki so dobro znane tudi med Madžari v Lendavi (Kossuth Lajos azt üzente.).

2. 20. avgust, najstarejši madžarski nacionalni praznik, posvečen svetemu Štefanu prvemu madžarskemu kralju, ki je imel največ zaslug za pokristjanjevanje in europeizacijo Madžarov ob prehodu v novo tisočletje. Izvedel je prehod iz zveze madžarskih plemen v stabilno fevdalno državo, kraljevino Madžarsko. Praznik ima večstoletno tradicijo. Praznovali so ga tudi v obdobju socializma na Madžarskem (preimenovali so ga v Dan ustave oziroma so ta dan praznovali kot zaključni praznik žetve). V preteklosti in tudi danes je dela prost dan.

3. 23. oktober je nacionalni praznik novejšje dobe, je spominski dan na spontano ljudsko Vstajo leta 1956 proti enopartijskemu sistemu po sovjetskem vzorcu. Na ta dan se spominjajo številnih žrtev vstaje, posebej še Imre Nagy-a, ki je bil v revolucionarnih dneh na čelu madžarske države, po porazu revolucionarnih sil s sovjetsko pomočjo, pa je bil s svojimi sodelavci usmrčen. Po uvedbi parlamentarne demokracije so ta dan razglasili za nacionalni praznik (ta dan so leta 1990 razglasili tudi pomembne ustavne spremembe). Je dela prost dan.

Pričakovali smo, da bodo respondenti v svojih odgovorih navajali prej opisane in hkrati najbolj poznane madžarske nacionalne praznike. Med pravilne odgovore smo bili pripravljeni uvrstiti tudi navedbo spominskih dnevo, tesno povezanih z madžarsko nacionalno zgodovino (kot na primer spominski dan mučencov iz Arada, datum podpisa Trianonske mirovne pogodbe, dan sovjetskega napada na revolucionarne sile leta 1956, itd.), vendar spominskih dnevo respondenti sploh niso navajali.

Pričakovali smo, da so respondenti večinoma seznanjeni z datumi (in tudi z vsebino) madžarskih nacionalnih praznikov, zlasti še, ker so to dela prosti dnevi, ki vplivajo na živahno obmejno sodelovanje. Glede na to, da je cilj večine obiskovalcev nakupovanje na Madžarskem, smo menili, da obiskovalce zanima, zakaj so trgovine zaprte in kakšen praznik obhajajo na Madžarskem.

Naša pričakovanja so temeljila tudi na dejstvu, da je znaten del anketiranih obiskovalo dvojezično osnovno šolo ali osnovno šolo z madžarskim učnim jezikom. Dvojezična osnovna šola kakor tudi bivša osnovna šola z madžarskim učnim jezikom (pred letom 1959) sta vključevali v svoj program dogodke in osebe, ki so imele odločilno vlogo v zgodovini sosednje države.

Hkrati moramo opozoriti še na informacijsko vlogo lokalnega manjšinskega tiska (Népujság) in na Radijsko postajo v Lendavi, ki že tradicionalno posvečata posebno pozornost nacionalnim praznikom in dogodkom na Madžarskem.

Na sploh lahko sklenemo, da imajo Lendavčani na voljo dobre možnosti (dvojezična šola, javna občila, bližina meje, pogosta potovanja na Madžarsko, itd.) za pridobivanje informacij o preteklem in aktualnem dogajanju na Madžarskem.

Na vprašanje o poznavanju madžarskih nacionalnih praznikov smo dobili naslednje odgovore anketiranih:

(V svojih odgovorih so anketirani navajali datum nacionalnih praznikov, ali dogodke povezane s prazniki. Pri obdelavi odgovorov smo upoštevali kot pravilne tudi odgovore, ko so se anketirani spomnili le posameznih ključnih osebnosti, povezanih z nacionalnimi prazniki, kot so na primer Petöfi, Kossuth, Nagy Imre. Če bi upoštevali le kompletne t.j. v celoti dorečene odgovore, bi se ostanek pravilnih odgovorov znižal še za približno 20 %).

Tabela 3: Etnična pripadnost in poznavanje madžarskih nacionalnih praznikov. (Izraženo v odstotkih.)

madžarski prazniki	Slovenci	Madžari	drugi	skupaj
ne pozna				
brez odgovora	70,9	34,1	82	60,9
pozna en praznik	22,6	31,3	11,5	23,7
pozna dva ali več	6,5	34,6	6,3	15,3

Analiza odgovorov o poznavanju nacionalnih praznikov glede na narodno pripadnost respondentov kaže nekatere značilnosti, in sicer:

1. V prvi vrsti ugotavljamo, da je poznavanje madžarskih nacionalnih praznikov (glede na specifične okoliščine narodnostno mešanega območja v Lendavi) na nižji ravni kot smo predvidevali.

2. Madžari poznajo sorazmerno več madžarskih nacionalnih praznikov kot Slovenci. Vendar pa je odstotek Madžarov, ki ne poznajo nobenega nacionalnega praznika, glede na objektivne možnosti za pridobivanje spoznanj v lendavskem okolju, visok.

3. Najbolj zaostajajo (iz razumljivih razlogov) v poznavanju madžarskih nacionalnih praznikov pripadniki skupine »drugi« (82,3 %).

4. Več kot en madžarski nacionalni praznik poznajo v večjem številu le Madžari. Med ostalimi skupinami (Slovenci in »drugi«) le redko kdo pozna več kot en nacionalni praznik.

5. Iz tabele je razvidno, da tudi med Madžari dokaj visoko število respondentov (34,1 %) ne pozna nobenega madžarskega nacionalnega praznika.

Z namenom, da bi dobili jasnejšo podobo o anketiranih glede na njihovo poznavanje madžarskih nacionalnih praznikov, smo poleg njihove nacionalne sestave še preučili povezanost poznavanja nacionalnih praznikov in izobrazbo, starost ter jezik šolanja anketiranih, kakor tudi frekvenco obiskovanja sosednje Madžarske.

Izobrazba in poznavanje madžarskih nacionalnih praznikov prikazuje tabela:

Tabela 4: Stopnja izobrazbe in poznavanje madžarskih nacionalnih praznikov. (Izraženo v odstotkih.)

madžarski prazniki	osnovna šola	poklicna šola	srednja šola	vis./viš.
ne pozna, brez odg.	63,3	61,8	63	49,2
pozna en praznik	21,5	26	22,2	27,3
dva ali več	12,2	12,2	14,8	23,5
skupaj	25,4	19,3	35,8	19,5

Iz tabele lahko razberemo nekatere značilnosti, in sicer:

1. Poznavanje madžarskih nacionalnih praznikov je najbolj pomanjkljivo v skupini anketiranih z osnovno šolo (63,3 %), nato sledijo v nepoznavanju madžarskih nacionalnih praznikov anketirani s srednješolsko izobrazbo, (63 %) in s poklicno šolo (61,8 %). Razlike v poznavanju madžarskih nacionalnih praznikov, so med prikazanimi skupinami malenkostne. V primerjavi z drugimi izobrazbenimi skupinami je med anketiranci z vis./vis. izobrazbo najmanjše število (49,2 %) takih, ki ne poznajo nobenega madžarskega nacionalnega praznika.

2. Pomembnejšo korelacijo med poznavanjem nacionalnih praznikov in vis./viš. izobrazbo nastopa le pri poznavanju dveh ali več praznikov (2.4). V celoti gledano pa je število izobražencev (vis./vis.), ki ne poznajo nobenega madžarskega nacionalnega praznika visoko (49,2 %).

To stanje lahko pojasnimo z dejstvom, da se višje in visoko izobraževanje odvija zunaj narodnostno mešanega območja, kjer pozornost ni v ospredju dogajanje v sosednji državi. Izjema je le Pedagoška fakulteta v Mariboru, ki izobražuje učitelje za potrebe dvojezičnega šolstva.

Na podlagi podatkov o stopnji izobrazbe in poznavanju madžarskih nacionalnih praznikov lahko sklenemo, da glede na razpoložljive možnosti (prizadevanja dvojezične šole, Samoupravne madžarske narodnostne skupnosti, manjšinskih informacijskih sredstev, dostopnost informacijskih sredstev sosednje Madžarske, bližina meje, itd.) je poznavanje madžarske preteklosti in sedanosti (koncentriranih v madžarskih nacionalnih praznikih) na nižji stopnji kot so bila naša pričakovanja.

Pričujoči raziskovalni izsledki opravičujejo prizadevanja, ki so nastala v okviru Madžarske samoupravne narodne skupnosti po kakovostnejšem (diferenciranem) pouku zgodovine v dvojezičnih šolah. Odgovori anketiranih konkretizirajo stanje, ki ga opisuje Gönc László, ko opozarja na odsotnost madžarskih kulturnih vrednot in na nepoznavanje madžarske zgodovine med srednješolci madžarske narodnosti v Lendavi. Gönc opisuje svoje razočaranje ob ugotovitvi, da med tremi srednješolci nobeden ni znal odgovoriti

na vprašanje, kdo je bil Rákoci Ferenc II. in kje leži mesto Debrecen. Poleg številnih drugih razlogov (kot so pasivnost, potrošništvo, identifikacija z življenjskim modelom večinskega naroda, itd.) Gönc tudi v nepoznavanju narodne zgodovine, odkriva korenine motenj narodne identitete pri pripadnikih madžarske narodne skupnosti.⁵

3. Starost in poznavanje madžarskih nacionalnih praznikov.

K večstranski osvetlitvi vprašanj o poznavanju madžarskih nacionalnih praznikov prispeva tudi preučitev relacije med starostno strukturo anketiranih in med poznavanjem madžarskih nacionalnih praznikov.

Tabela 5: Starost in poznavanje madžarskih nacionalnih praznikov. (Izraženo v odstotkih.)

madžarski prazniki	do 30 let	31 - 50 let	nad 50 let
ne pozna, b.o.	73,4	62,2	49
pozna en praznik	19	25	25,5
dva ali več	7,6	12,8	25,5
skupaj	23,3	47,2	29,5

Kot prva značilnost tabele izstopa, da so starejši (zlasti najstarejši) Lendavčani bolj informirani o nacionalnih praznikih in zgodovinskih dogodkih na Madžarskem kot pripadniki mlajše generacije. Najslabša je informiranost starostne skupine do 30 let, čeprav so tej starostni skupini vsebine zgodovinskega pouka časovno še najbližje. V tej skupini je najmanj respondentov, ki so uspeli navesti en (19 %) ali več (7,6 %) madžarskih nacionalnih praznikov.

Ostali dve starostni skupini (31-50 in nad 50 let) izkazujeta nekoliko boljše poznavanje praznikov. V povezovanju dveh ali več praznikov prednjačijo Lendavčani starejši nad 50 let, t. j. populacija, ki je obiskovala madžarske šole v letih 1941-45 ali pa manjšinsko osnovno šolo po vojni (do leta 1959). V njihovem primeru je korelacija med starostjo in poznavanjem praznikov visoka 3.7). To hkrati pomeni, da ima v našem primeru narodnostna identiteta tudi generacijsko komponento. Pri starejši generaciji so kognitivni elementi narodne identitete (poznavanje kulturne in narodne zgodovine) bolj prisotni in ozaveščeni kot pri mladih.

Pričujoči izsledki so v skladu z ugotovitvami Gönc L., ki v okviru prej navedenega prispevka navaja, da »... so v zavesti starejše generacije še madžarske kulturne vrednote in zgodovinski dogodki, ki pa za mlajšo generacijo nič več ne pomenijo.«⁶ Vzroke za

⁵ Gönc László, Öntudatzavarok, zavaros öntudat, Népujság, 6. 8. 1993, stran 3.

⁶ Gönc László, isti vir.

takšno stanje najde avtor Gönc v nizki bralni kulturi mladih (ki manj berejo madžarske časopise in knjige kot starejši), dolgoletni odtrganosti od narodnih korenin in v kompromisni izobraževalni politiki.

4. Čezmejni stiki in poznavanje madžarskih nacionalnih praznikov

Med dejavnike, ki lahko bistveno prispevajo k boljšemu spoznavanju kulture in zgodovine sosednje države, uvrščamo tudi razvite čezmejne stike prebivalcev Lendave s sosednjo Madžarsko. Odgovori anketiranih o namenih potovanja Lendavčanov na Madžarsko so pokazali, da imajo čezmejni stiki tudi kulturno dimenzijo (41,5 % in 21,8 % Slovencev povezuje svoje bivanje na Madžarskem s kulturnim dogajanjem v sosednji državi, čas namenjajo tudi obiskom muzejev, knjigarnam in razstavam).

Na podlagi teh ugotovitev smo si postavili vprašanje, ali so pogosti obiskovalci Madžarske boljši poznavalci najpomembnejših dogajanj madžarske zgodovine in kulture.

Tabela 6: Obiskovanje Madžarske in poznavanje nacionalnih praznikov. (Izraženo v odstotkih.)

madžarski prazniki	večkrat mesečno	2 - 3 krat letno	naključno	nikoli
ne pozna, brez odg.	45	62,7	83,8	66,7
pozna en praznik	32,4	21,8	13,5	22,2
dva ali več	22,4	15,5	2,7	11,1
skupaj:	31	48,7	16,4	4

Iz podatkov razberemo, da skupina, ki obiskujeta Madžarsko večkrat mesečno pre-dnjači v poznavanju praznikov. Enega ali več praznikov pozna 54,8 % pripadnikov te skupine.

Med pogostim obiskovanjem Madžarske (večkrat mesečno) in poznavanjem madžarskih nacionalnih praznikov nastopa pomembna korelacija. (Pri poznavanju enega praznika je korelacija 2.6 pri poznavanju dveh ali več praznikov je korelacija prav tako 2.6). To dokaj ugodno sliko hkrati zasenči dejstvo, da tudi med najpogostejšimi obiskovalci Madžarske, kar 45 % ne pozna nobenega nacionalnega praznika.

Vendar pa je na splošno informiranost o Madžarskih nacionalnih praznikih pri pogostejših obiskovalcih sosednje države, boljša. Pri ostalih skupinah (2-3 krat letno in pri naključnih obiskih) je že znatno slabši (62,7 % ne pozna nobenega praznika). Med naključnimi obiskovalci Madžarske je največ Lendavčanov, ki imajo jezikovne težave v kontaktih s sosedi, kar razumljivo vpliva na možnosti in želje po poznavanju zgodovine

in kulture sosedov. Korelacija med naključnimi obiski Madžarske in nepoznavanjem nacionalnih praznikov je visoka (3.1).

V tabeli lahko zapazimo zanimiv podatek, da skupina, ki nikoli ne obiskuje Madžarske, izkazuje določeno stopnjo (33,3 % anketiranih te skupine pozna enega ali več praznikov) poznavanja nacionalnih praznikov. V to skupino so zajeti pripadniki starejše generacije Madžarov, ki zaradi bolezni ali starosti ne obiskujejo sosednjo državo (59,3 % starejših nad 50 let ne obiskuje sosednje države), so pa skozi druge vire (šola, RTV, časopisi, knjige) dobro informirani o madžarski preteklosti.

Na podlagi zbranih izsledkov lahko oblikujemo pozitiven odgovor na postavljeno vprašanje, in sicer: najpogostejši obiskovalci Madžarske so znatno boljši poznavalci madžarskih nacionalnih praznikov kot vse ostale skupine obiskovalcev.

5. Jezik šolanja in poznavanje madžarskih nacionalnih praznikov

V raziskavi sodelujoči Lendavčani so obiskovali osnovno šolo z različnimi učnimi jeziki (slovenskim, madžarskim, dvojezičnim, hrvaškim, srbskim). Največ anketiranih je obiskovalo šole s slovenskim učnim jezikom (39,1 %) in dvojezično osnovno šolo (34,1 %). Le manjši del anketiranih (predvsem starejši Lendavčani) je obiskovalo osnovno šolo z madžarskim učnim jezikom (11,3 %). Anketiranci iz skupine »drugi« obiskovali šolo s hrvatskim ali srbskim jezikom (15,4 %).

V okviru naših preučevanj nas je zlasti zanimalo, ali anketiranci z dvojezično osnovno šolo, ki vključuje med svoje temeljne vzgojno-izobraževalne cilje enakovredno spoznavanje dveh kultur (slovenske in madžarske), izkazujejo boljše poznavanje madžarskih nacionalnih praznikov kot ostali anketirani (zlasti tisti, ki so obiskovali pouk v šolah s slovenskim učnim jezikom). Ko povežemo podatke o jeziku šolanja anketiranih z odgovori o poznavanju madžarskih praznikov, razberemo naslednje:

Tabela 7: Jezik šolanja in poznavanje madžarskih nacionalnih praznikov. (Izraženo v odstotkih.)

madžarski prazniki	slovenski	madžarski	dvojezično	drugo
ne pozna, brez odg.	63	28,9	60	80,8
pozna en praznik	22,3	25	28,7	15,4
dva ali več	14,7	46,1	11,3	3,8
skupaj:	39,3	11,3	34,1	15,4

Na prvi pogled izstopa dejstvo, da so najboljši poznavalci madžarskih nacionalnih praznikov obiskovalci šol z madžarskim učnim jezikom (pripadniki starejše generacije, ki so med vojno ali pa po vojni do leta 1959 obiskovali osnovno šolo z madžarskim učnim jezikom). V tej skupini najdemo najmanj anketirancev (28,9 %), ki ne poznajo nobenega madžarskega praznika. Hkrati pa je tudi število poznavalcev dveh ali več

praznikov v tej skupini najvišje (46,1 %). Povezanost med šolanjem v madžarskem jeziku in poznavanjem madžarskih nacionalnih praznikov dokazuje tudi visoka korelacija (6.8).

Med skupinama, ki so se šolali v slovenskem jeziku ali v dvojezični šoli, ni bistvenih razlik, in sicer:

- večina ne pozna nobenega praznika (z dvojezično šolo 60 %, s slovensko šolo 63 %),

- v poznavanju enega jezika madžarskega nacionalnega praznika nekoliko prednjačijo anketiranci z dvojezično šolo (28,7 %) pred anketiranci s slovensko šolo (22,3 %),

- v poznavanju dve ali več praznikov pa so nekoliko uspešnejši anketiranci s slovensko šolo (14,7 % anketiranci s slovensko šolo in 11,3 % anketiranci z dvojezično šolo).

Iz znanih razlogov najbolj zaostajajo v poznavanju madžarskih nacionalnih praznikov anketiranci iz skupine »drugi« (80,8 % ne pozna nobenega praznika).

Rezultati v okviru skupine »drugi« se v celoti vklaplajo v podobo, ki se je izrisala o pripadnikih te skupine, že na podlagi predhodnih izsledkov. Zaradi različnih objektivnih okoliščin (priselitev iz bivših jugoslovanskih republik, nepoznavanje jezika, itd.) so na zadnjem mestu pri poznavanju madžarskih nacionalnih praznikov.

6. Sklepne ugotovitve

Analiza odgovorov anketiranih o poznavanju madžarskih nacionalnih praznikov nazorno kaže, da je poznavanje praznikov povezano z jezikom šolanja. To ugotovitev najbolj nazorno potrjujejo anketirani iz skupine »drugi«, ki izrazito zaostajajo v poznavanju praznikov, in obiskovalci šol z madžarskim učnim jezikom, ki so najboljši poznavalci madžarskih nacionalnih praznikov.

Vendar razloge za slabo poznavanje madžarskih nacionalnih praznikov in madžarske zgodovine na sploh, ne bi smeli v celoti naprtiti šolam (kot to lahko zasledimo v številnih kritičnih zapisih namenjenih zlasti pouku zgodovine). Vzroki nepoznavanja nacionalnih praznikov in preteklosti Madžarske so kompleksni, med katerimi predstavlja šola le enega od dejavnikov, ki je »sokriva« za nizko stopnjo poznavanja madžarske narodne zgodovine. Naši predhodni izsledki nazorno kažejo, da poleg šole pomembno vplivajo na informiranost o Madžarski zlasti drugi viri. Lendavčani vključeni v pričujočo raziskavo so navajali kot najpomembnejši vir njihovih spoznanj o Madžarski na prvem mestu osebne izkušnje, šoli pa so prisodili mesto šele za drugimi dejavniki kot so RTV, časopisi, revije in knjige.

Ugotavljamo, da kljub upoštevanju neugodnih razmer, ki so zavirali ali celo onemogočali za daljši čas naravno povezovanje manjšine z narodno matico, je poznavanje madžarskih nacionalnih praznikov pri Madžari v Lendavi, skromno. Približno tretjina Madžarov zajetih v raziskavo v Lendavi, ne pozna nobenega madžarskega nacionalnega praznika.

Gledano v celoti in kljub upoštevanju vseh »olajševalnih okoliščin« (navedenih v uvodnem delu študije) lahko sklenemo, da je poznavanje madžarskih nacionalnih praznikov, ki predstavljajo pomemben dejavnik pri oblikovanju podobe o sosednji državi, dokaj šibko, (60,9 % anketiranih ne pozna nobenega nacionalnega praznika). V kolikor

pa bi se opredelili za bolj rigorozna merila pri upoštevanju točnih odgovorov, bi se nepoznavanje nacionalnih praznikov preseglo čez 80 %.

Ko bi vrednotili naše izsledke o poznavanju madžarskih nacionalnih praznikov anketiranih Madžarov v Lendavi, izolirano in brez primerjav o današnjem stanju nacionalne identitete v matični državi, bi prihajali do pesimističnih zaključkov.

Če v uvodnem delu naše študije smo opozorili na dejstvo, da se posledice napačnega odnosa do narodnosti vprašanj na Madžarskem, kažejo danes v negotovi in nerazviti narodni zavesti v sami narodni matici. Zaradi preteklih neugodnih zgodovinskih okoliščin so po mnenju številnih madžarskih avtorjev nastopile težave s prepoznavanjem lastne narodne identitete. Kot primer navajamo avtorja Hankiss Elemerja, ki »Vzhodne-evropske alternative« svoja opažanja o eroziji tradicionalnih vrednot in rušenje identitete v madžarski družbi ponazarja prav z rezultati raziskave o poznavanju madžarskih nacionalnih praznikov.⁷

Hankiss opisuje obdobje demobilizacije madžarske družbe (v letih 1948-1965), ko je erozija tradicionalnih vrednot in rušenje identitete na mikro in makro ravni, kakor tudi močno poudarjanje egalitarizma, zatrla vse pojavne oblike narodne zavesti. Posledice opisanih prizadevanj se kažejo danes v motnjah v zavesti o narodni pripadnosti. Ohromitev narodne zavesti Hankiss ponazarja z izsledki raziskave o poznavanju nacionalnih praznikov.

Tabela 8: Poznavanje nacionalnih praznikov. (Izraženo v odstotkih.)

Kaj praznujemo ?	pravilni odgovori
4. april	86
1. maj	73
20. avgust	70
15. marec	69
6. oktober	32
21. marec	32

(Vir: Hunyadi in drugi 1974)

Ob teh podatkih je Hankiss zaprepaden, zlasti ga je neugodno presenetilo dejstvo, da 1/3 odraslega prebivalstva ni vedela, kaj praznujejo 15. marca,⁸ kar 2/3 anketiranih pa ne pozna 6. oktobra (spominski dan mučencikov iz Arada, usmrtitev revolucionarjev iz leta 1848). Dobro znanje so anketirani izkazali pri poznavanju novejših praznikov in praznikov z razredno (in ne nacionalno) vsebino, ki so poveličevali Sovjetsko zvezo in partijsko vodstvo. Ti prazniki (4. april in 1. maj) so bili v času socializma prestižno obravnavani in indoktrinirani z ustrežno propagando.

⁷ Hankiss Elemér, Kelet-európai alternatívák, Közgazdasági és jogi könyvtudó, Budapest 1989, stran 62.

⁸ Zanimivo je pripomniti, da so tudi naši rezultati pokazali, da 1/3 Madžarov v Lendavi ne pozna 15. marec.

Prazniki, ki so vezani na madžarsko nacionalno zgodovino so bili zaradi »tehnike«
zatiranja nacionalne zavesti, premalo ali sploh nič, prisotni v madžarskem javnem živ-
ljenju.

Na podlagi teh primerjav so lendavski rezultati (v Lendavi so bile možnosti seznan-
janja z madžarsko nacionalno zgodovino še skromnejše kot v narodni matici), bolj ra-
zumljivi.

Summary

Some elements of perceptions of the people of Lendava concerning the neighbouring state of Hungary

Among the main aims of the research project Interethnic relations and national identity in the town of Lendava, there is also the study of perceptions regarding the neighbouring state of Hungary and its inhabitants. Perceptions of one's own nation and the national minority represent one of the most important issues of co-existence in ethnically mixed territories. The article deals with two topical fields that form the image of Hungary and provide the knowledge of Hungarian history elements as an essential component of this image: the significance of individual sources in the shaping of views regarding the neighbouring state and its people; and the knowledge of the respondents about the major moments of the Hungarian past.